

## Meerdere schouders dragen de uitvaart



Vanaf links Marijke Bootsma, predikant Alberte van Ess en Josha Veger.

Foto Reyer Boxem

**Vrijwilligers - Om de dominee te ontlasten, leiden ook leken de kerkelijke uitvaart. In Groningen-Noord beginnen kerken een meldpunt, dat bekijkt wie beschikbaar is. Zo'n 130 mensen hebben al een cursus gevolgd.**

MAAIKE VAN HOUTEN

Haar moeder was geen kerkganger, maar toen de Groningse op 78-jarige leeftijd ernstig ziek werd, wilde ze wel graag dat de dominee langskwam. Ze was heel beslist over de uitvaart: ze hoefde niet de hemel in te worden geprezen. En de rouwdienst moest vooral 'niet te zwaar' zijn.

"Je wordt een beetje geleefd", zegt dochter Marieka van Oostveen-Van Wijk over de drukke en emotionele dagen waarin haar moeder stierf en werd begraven. "Maar een collega van me die ook bij de dienst was, zei: 'Er is op een hele liefdevolle manier afscheid genomen van je moeder'."

De plechtigheid in de aula van het

Groningse uitvaartcentrum werd geleid door Josha Veger, in het dagelijks leven directeur van een basisschool. Dit was de eerste keer dat zij een rouwdienst leidde, de dominee zat in de zaal. "Het was op zich niet heel moeilijk", blikt ze terug. "De kinderen konden aansluiten bij de wensen van hun moeder, zij had ook de liederen uitgezocht. Maar vooraf had ik wel een gezonde spanning. Je wilt dat het goed gaat, dat je iets kunt betekenen in het afscheidproces. Je zit wel op een bepaald adrenaline-niveau. Ik was daarna aardig kapot."

Veger (43) is een van de tien kerkleden die in de drie kerken in Groningen-Noord beschikbaar zijn om een uitvaart te leiden. Ook in andere kerkelijke gemeenten wordt dit werk wel gedaan door leken; de afgelopen vijf jaar hebben circa 130 mensen een speciale cursus van de Protestantse Kerk in Nederland gevolgd.

In grotere plaatsen gaan zij steeds vaker werken in teams. De drie Groningse protestantse kerken hebben dit lekenwerk zodanig 'geprofessionaliseerd', dat ze in januari een meldpunt instellen voor nabestaanden die een kerkelijke uitvaart willen. Vier mensen hebben een training gevolgd om op een begripvolle wijze de mensen te woord te staan. Ze draaien telefoondiensten, zodat het meldpunt altijd bereikbaar is. Ze leggen het contact met een uitvaartbegeleider, een dominee of een lid van de uitvaartgroep.

Met dit meldpunt komt de begrafenis of de crematie nog meer in handen van leken te liggen. En dat is goed, vindt Alberte van Ess (58), predikant in De Bron, een van de drie deelnemende kerken. "Als iemand bij ons aanklopt om een uitvaart te verzorgen, ook van buiten de kerk, dan willen we daar gehoor aan geven. Dat is de kerntaak van de christelijke

gemeente. Het is ook de kerntaak geworden van de dominee."

Voorrecht

Maar die taak drukt zwaar op de agenda van de dominee, nu samenleving en kerk vergrijzen, en ook mensen met hoogstens een gelovige opvoeding soms prijsstellen op een christelijke uitvaart. "Ik vind het nog steeds een voorrecht een rouwdienst te leiden", zegt predikante Van Ess. "Je kunt veel betekenen voor mensen in een crisis, je komt in korte tijd dicht bij hen te staan. Maar als je dat zo ervaart, dan wil je wel dat het respectvol en zorgvuldig gebeurt. Het moet niet in het gedrang komen doordat je het te druk hebt. Het is mooi dat meerdere schouders dit kunnen dragen."

In de landelijke cursussen zitten meest vrouwen, vaak tussen de 50 en 70 jaar oud, en altijd zijn er een paar kerkelijk werkers bij, pastores op hbo-niveau. In Groningen is dat ook het beeld. In het team zit een politie-agent, een gepensioneerde kok, een psycholoog, iemand uit het bankwezen, een vluchtelingenwerker, een ambtenaar van de burgerlijke stand.

Huisarts

Marijke Bootsma, 73, is gepensioneerd huisarts. Zij heeft, zoals ze het zelf zegt, alleen nog maar drooggezwommen; voor de cursus moeten de deelnemers aan het slot een hele dienst in elkaar zetten en die presenteren aan de groep.

Bootsma heeft al met een dominee gesprekken gehad met nabestaanden, ze is voorgegaan in gebed. Maar een overdenking, die heeft ze nog niet gehouden. "Als huisarts heb ik veel mensen begeleid in hun laatste levensfase. Het contact met nabestaanden kan

ik uitstekend doen, het kost me ook niet zo'n moeite om het levensverhaal op te tekenen. Maar dat verbinden met teksten die troostrijk zijn, met het grote verhaal van God en mensen, daar heb ik me niet in geschoold. Dat moet ik me nog eigen maken."

Het schrijven van de overdenking kostte in elk geval de meeste tijd, zegt Josha Veger. Bij haar werk als schooldirecteur kan ze dat er niet bij doen, ze is alleen beschikbaar in de vakanties. Veger had voor de voorbereiding een 'flink dagdeel' uitgetrokken, en de kinderen uitbesteed - ze moest zich goed kunnen concentreren. Marieka van Oostveen vindt dat ze er heel goed in is geslaagd haar moeder te schetsen. "Door de vroege dood van mijn vader was mijn moeder teleurgesteld in het geloof. Dat hebben mijn broer en ik met Josha besproken. In de dienst heeft ze het menselijke overgebracht, niet alleen in bijbelse teksten, maar ook als spreekbuis voor de dierbaren. Dat deed ze heel mooi."

In principe kunnen de leken diensten van alle overledenen leiden. Er zijn geen eerste- en tweederangsbegravenissen, zegt Els Deenen, een van de landelijke cursusleidsters. Ze merkt dat met name families die niet meer zoveel met de kerk hebben, het prettig vinden dat ze niet de dominee maar een leek over de vloer krijgen. "Ze kijken soms op tegen de dominee, dat vinden ze zo'n officieel iemand, ze weten niet wat ze ermee moeten." Ook kan een gemeentelid een oplossing zijn als het niet klikt met de predikant.

Andersom maakt het team in Groningen weleens mee, dat mensen per se een dominee willen. Als dat is omdat er bijvoorbeeld tijdens een langdurige ziekte een hechte band is ontstaan, dan wil de predikant zo'n verzoek wel honoreren. Maar anders moeten mensen 'een goed verhaal' hebben om een predikant te krijgen. Ook als de overledene kerkelijk actief was en de dominee jarenlang heeft gekend. Het meldpunt is erin getraind om zometeen te zeggen:

'Zo doen we het hier, we werken met een team van leken en predikanten, we kijken wie er beschikbaar is'. Ook dat is een manier, zeggen ze in Groningen, om de vanzelfsprekendheid te doorbreken dat de dominee voorgaat in de uitvaart. En het ontlast hem of haar: ze worden niet meer gebeld, de uitvaart wordt geregeld buiten hen om. Dat is voor hen, en voor trouwe kerkleden wennen, weet Van Ess.

#### Zelfdoding

Op die regel is een uitzondering: een zelfdoding. "Dat is zo heftig, daar beginnen we niet aan", zegt gepensioneerd huisarts Bootsma. "We kunnen wel helpen bij het gesprek met de nabestaanden, maar de dienst doen we niet." Verschil mag er blijven, vindt dominee Van Ess. "Bij een suïcide krijg je er crisispastoraat bij. Dat ligt bij de dominee. Ieder heeft zijn eigen expertise en talenten."

Terugkijkend, heeft Marieka van Oostveen er nauwelijks bij stilgestaan dat het niet de eigen dominee was die de uitvaart van haar moeder verzorgde. "We hebben wel even gedacht: hoe gaat zo iemand dat in de dienst doen, die mijn moeder helemaal niet kende. Maar we konden haar vertellen hoe mijn moeder heeft geleefd, en het was ook heel prettig dat je aan iemand je gevoelens daarover kwijt kon."

Van Oostveen is zelf kerkelijk meelevend, voor zover ze weet heeft de gemeente in haar woonplaats Drachten geen leken die een rouwdienst begeleiden. "Maar mijn broer en ik hebben het er nooit over gehad dat het raar zou zijn dat de dominee dat in Groningen niet doet. We vinden dat heel normaal. Wij hebben er niet aan getwijfeld dat Josha het zou kunnen. Wij zijn heel tevreden, en ik heb er respect voor dat er mensen zijn die dit willen doen. Ik denk dat mijn moeder de dienst heel mooi had gevonden."

#### Eeuwigheidszondag

In de maand november worden in de kerken de doden van het afgelopen jaar herdacht. Van oorsprong is dit een katholieke traditie, maar de laatste jaren gebeurt dat ook in protestantse kerken. Woensdag was het Allerheiligen, de dag waarop in de katholieke (en anglicaanse) kerken aandacht is voor heiligen en martelaren. Daags daarna, Allerzielen, worden in katholieke kerken missen gehouden waarin wordt gebeden voor de overledenen. De Protestantse Kerken in Nederland zoeken aansluiting bij deze traditie. Soms zijn er speciale activiteiten rond Allerzielen. De laatste zondag van het kerkelijk jaar, de zondag voordat de adventsperiode begint, is het eeuwigheidszondag. Dat is dit jaar 26 november. In kerken worden dan de namen genoemd van diegenen die hen het afgelopen jaar zijn ontvallen, of er wordt een kaars voor hen gebrand.